

Statsminister Einar Gerhardsens tale ved bedriftsmöte
på Askim Gummivarefabrikk 24/11 1948.

Økt innsats i dag gir bedre kår i morgen.

Kampen for tilværelsen har alltid vært hard i Norge. "Her er et folk i krig for livet uavladelig", sier Bjørnson om den norske sjemann. De ordene har like stor gyldighet for de fleste andre grupper av folket, for fiskerne, for bøndene, for skogsarbeiderne og andre.

Det norske folket har ført et liv i stadig kamp med en hard og barsk natur. Vi har hardet oss i den kampen, og det er den som har gjort oss til et kulturfolk. Med all vår evne må vi føre den kampen videre. Skulle vi slappe av, ville vi snart merke at de verdiene som er bygget opp gjennom generasjoners arbeid ville gå tapt.

Denne kampen er gammel, men formene har skiftet med den tekniske og sosiale utviklingen. Det var lettere å forstå den så lenge hver enkelt følte den på kroppen i kampen mot naturkreftene enn i dag da de fleste av oss er blitt et lite ledd i et organisert samfunn av små og store yrkesgrupper. Når vi nå ikke opplever kampen så umiddelbart lenger, har vi lett for å glemme at den må føres mer energisk enn noensinne, og at landet stiller krav til hver enkelt av oss. Mange av oss er blitt mer innstillet på å stille krav til andre, krav til landet og til samfunnet, og vi er blitt mer ømfintlige for det som rammer oss sjøl av personlige ubehageligheter. Derfor vil det i moderne tid i folkets kamp for å bevare og å høyne levestandarden og den kulturelle standard kunne oppstå alvorlige situasjoner uten at den enkelte i sitt daglige strev merker særlig meget til det. Vi ser ikke direkte den fare som truer selv om vi daglig leser om den i avisene. Alle normale mennesker har en viss trang til ro og trygghet og vil derfor helst tenke seg at denne faren er oss uvedkommende - den får de greie opp med som er satt til å passe på slikt.

Vi er stolte av å tilhøre et demokrati, men har lett for å glemme at nettopp det krever våkenhet og ansvarsbevissthet hos hvert enkelt samfunnsmedlem dersom vi som folk skal klare å føre kampen videre og møte farene med de rette midler. Klarer vi å mestre en vanskelig situasjon, vil kampen føre til seier og framgang for landet - og med det for hver enkelt.

La meg så i korte trekk prøve å gi bakgrunnen for den situasjonen vi har i dag.

Da den annen verdenskrig brøt ut i september 1939, hadde folket vårt gjennom en lang fredsperiode arbeidet seg fram til et høyt materielt og åndelig nivå. Ved dristig og klok innsats var skipsfarten og hvalfangsten blitt næringer av verdensformat, vi var blitt eksperter i utbygging av vannkraft, og det førte igjen til en rik utvikling av industrien. Også i landbruk og fiske fulgte vi med i en utvikling som hadde sitt grunnlag i et utviklet folkestyre og en utbredt folkeopplysning. Vår front i kampen for bedre kår og høyere kultur hadde nok også sine svake punkter, - men stort sett har vi grunn til å se tilbake med stolthet på det vi hadde nådd.

Da krigen kom og tyskerne gjorde seg til herrer i landet, forsvant våre store lagre av forbruksvarer og råvarer. Våre produksjonsmidler ble for en stor del ødelagt og resten etter hvert sterkt nedslitt, Finnmark og Nord-Troms ble rasert og flere byer og bygder ble bombeherjet. Alt i alt tapte vi 1/6 av all vår realkapital, den som er hele grunnlaget for en høy produksjon og gode kår. Men krigen førte ikke bare med seg materielle ødeleggelser. Mange av våre beste menn og kvinner falt i kampen, og mange tok skade. Vi ble underernærte, og nervene ble tynnslitte. Mens kampen på hjemmefronten for mange førte til moralsk reisning, kan det ikke nektes at påkjenningen for mange ble for sterk. 5 år med sabotasjementaliteten i høysetet og en negativ innstilling til arbeid har lett for å sette varige og farlige merker.

Det var et sterkt medtatt Norge som ble gjort fri den 8. mai 1945. Ikke alle var helt klar over det. Vi hadde lengtet etter fred og frigjøring - og forventningene ble kanskje spent for høyt. Tyskerne hadde øst en flom av penger ut over landet, og alt dette papiret ga en falsk og farlig følelse av velstand for dem som glemt eller som ikke forsto den elementære økonomiske sannheten: En lever ikke av penger, men av varer.

Den oppgaven de lovlige norske myndighetene først måtte løse etter frigjøringen, var å få det økonomiske liv i gang. Med en felles vilje og felles anstrengelser fra alle hold lyktes det over forventning. Norge ble mange ganger framhevet som eksempel på hvordan et krigsherjet land fort kunne komme inn i ordnede forhold med politisk stabilitet, bibehold av de demokratiske rettigheter og ro på arbeidsplassen. Mat og klær ble ført til landet, og levestandarden steg raskt. Det var nødvendig etter krigens suldeforing. Vi brukte med velberådd hu av de valutaeservene som var lagt opp under krigen takket være handelsflåtens innsats.

I gjenreisningen sto vi overfor to alternativer. Vi kunne gjennomføre den i løpet av forholdsvis lang tid med en relativt høy levestandard eller i løpet av kort tid med en lavere levestandard. Her måtte det treffes et valg. Skulle vi ha valgt en langsom gjenreising med en forholdsvis høy

levestandard, måtte vi ha brukt våre valutareserver vesentlig til mat, klær og andre forbruksvarer, mens gjenreisningen ville ha vært skutt ut i det blå. Vi valgte å legge hovedvekten på gjenreisningen og med det et lavere forbruk så lenge den sto på. Bare på den måten er det mulig i løpet av en forholdsvis kort tid å skape et sikkert grunnlag for en sterk og varig bedring av kårerne. Et slikt grunnlag får en bare gjennom et godt utbygget produksjonsapparat: tilstrekkelig mange og gode maskiner, nye fabrikker og kraftanlegg, moderne og tidsmessig redskap, en stor handelsflåte, en moderne fiskerflåte osv.

Etter en foreløpig skisse til et arbeidsprogram som ble lagt fram i februar 1946 var planen at landet skulle gjenreises i løpet av 5 år. Vi hadde 2,5 milliarder kroner i valutareserver som omsatt i realverdier: maskiner, råvarer, nye skip osv. ville bety et stort tilskudd til vårt medtatte produksjonsutstyr. Likevel gjorde en regning med å måtte låne i utlandet ca. 2 milliarder for å gjennomføre gjenreisningen i løpet av 5 år.

En var klar over at det var mange usikre momenter i denne programskissen, og forutsetningene holdt heller ikke stikk. På grunn av de usikre forhold i Europa var det ikke mulig å få låne på vanlig forretningsmessig basis. På grunn av en sterk prisstigning i utlandet ble kjøpekraften av valutareservene betraktelig redusert, en regner med en reduksjon av ca. 600 millioner kroner. Lånebehovet måtte av samme grunn øke til ca. 3 milliarder. Mens prisen på de varer som vi må kjøpe i utlandet er økt sterkt, har vi ikke hatt en tilsvarende øking i prisene på de varer og tjenester vi sjøl kan selge til utlandet. Skipsfarten har således ikke gitt oss den samme relative inntekten som før krigen. Som et annet eksempel på den uheldige utvikling av bytteforholdet kan nevnes: Mens vi før krigen kunne importere 7 kilo stål for hvert kilo aluminium vi eksporterte, kan vi i dag ikke få mer enn ca. 3,5 kg. Det er den sterke prisstigningen i USA som særlig har ført med seg denne for oss ugunstige utvikling. Til dette kommer at våre utgifter til forsvaret har måttet økes sterkt. Materialer og arbeidskraft som under andre forhold kunne vært brukt til gjenreisningen, må nå gå til forsvaret.

Hvorledes har det så gått med gjenreisningen? Produksjonen har siden frigjøringen økt sterkt, og alt i 1947 lå den høyere enn før krigen. I 1948 vil den komme til å stige ytterligere. Men det er en alvorlig skjevhet i utviklingen. Mens produksjonen i hjemmeindustrien ligger betydelig høyere enn før krigen, ligger eksportindustrien atskillig lavere.

Denne skjevheten er alvorlig fordi vi så hardt trenger å importere. Vi trenger råvarer, maskiner, verktøy, mat og klær fra utlandet for å

komme videre i gjenreisningen, og denne importen må betales. Det er eksportnæringene og herunder handelsflåten som skal skaffe oss betalingsmidlene. Gjennom Marshall-hjelpen får vi en økonomisk støtte som er av uvurderlig betydning for oss, men prinsippet er at den skal være hjelp til sjølhjelp. Forutsetningen er at den amerikanske hjelpen skal opphøre innen utgangen av 1952, og da skal deltakerlandene ha utbygget og sikret sin økonomi.

Som de andre deltakerlandene har vi utarbeidet et langtidsprogram som et ledd i denne amerikanske hjelpeplanen. Konklusjonen i dette programmet er at vi innen utgangen av 1952 må ha skaffet ca. 1 milliard mer i inntekter på utenrikshandelen enn vi hadde i 1938.

Skal vi nå dette målet, og med det et gjenreist Norge i 1952 med en levestandard pr. individ på høyde med den vi hadde i 1938, må vi sette alle krefter inn i kampen. Nordmenn har greid å ta et tak før, og vår generasjon må ikke gjøre skam på dem som bygget ut landet før oss.

For å få større produksjon må en øke effektiviteten og dermed produksjonsmengden pr. arbeider. Det kan gjøres ved å modernisere produksjonsutstyret og ved å rasjonalisere produksjonsmetodene i den enkelte bedrift, gjennom samarbeidet mellom bedriften om produksjonsregulering og standardisering og ved en avpassning av forholdet mellom produksjonskapasitet og behov. I første rekke er dette en oppgave for bedriftenes ledelse, men arbeidere og funksjonærer i de enkelte bedrifter og bransjer har i virkeligheten den samme interesse og de bør gjennom produksjonsutvalg og bransjeråd gå med i dette arbeid.

Vi må også radikalt gjøre slutt på den innstillingen som så mange av oss fikk under krigen og som det ennå i alle lag av folket er atskillige levninger av, at det gjelder å gjøre minst mulig. Vi må etter beste evne øke vår arbeidseffektivitet, vi må arbeide full dag og vi må arbeide hver arbeidsdag. Og enhver må gjøre sin innsats på den arbeidsplassen som er hans i verksted, fabrikk og kontor - eller hvor vi ellers har vårt yrke. Tendensen til å bli borte fra sitt ordinære arbeid for å ta leilighetsjobber må vi og komme til livs. Selv om slikt kan gi en øyeblikkelig personlig fordel, hemmer det gjenreisningen. Kostbart utstyr og kostbare maskiner som står ubrukt minsker produksjonstilskuddet direkte, og det sinker ofte hele produksjonsprosessen indirekte.

Alle må yte etter beste evne. Enhver må vise ansvar og omtanke for det han eller hun steller med. Men ingen skal behøve å yte over evne. Overtidsaksjoner og andre krafttak bør bare komme på tale i spesielle tilfelle. For store krafttak går ut over helse og humør og betyr at arbeidytelsen i neste omgang går ned.

Vi skal også, hver enkelt av oss, prøve å øke vår dyktighet, øke kvaliteten av vårt arbeid. Først og fremst må arbeidsmåten bli slik at ytelsene blir størst mulig i forhold til anstrengelsene. Det er arbeidsstudiene som skal legge til rette den riktige arbeidsmåten. Avtalen mellom LO og NAF om hvorledes arbeidsstudiene skal drives, har lagt grunnlaget for en fruktbar utvikling her. Kravet om økt innsats gjelder i høy grad også bedriftsledelsen. Den må gå inn for å dra fordel av de landevinninger som er gjort med hensyn til arbeidsstudiene, rasjonaliseringen, bedriftshygienen osv. Et vellykket resultat her er avhengig av et intimt samarbeid mellom bedriftsledelsen og arbeiderne.

I mange tilfelle vil rot på arbeidsplassen og stygge og uhygieniske arbeidsplasser være en hindring for økt innsats. Ofte kan det her gjøres store forbedringer med små midler. Ordentlige og hygieniske arbeidsplasser skaper trivelige arbeidsforhold og bidrar til å øke sikkerheten i arbeidet. Begge deler er av stor betydning.

Et godt forhold og en hyggelig tone på arbeidsplassen er også av stor betydning for effektiviteten. Hver enkelts innstilling til arbeidskamerater, underordnede og overordnede spiller en avgjørende rolle, og alle kan her gjøre sitt til å etablere slike forhold.

En årsak til lav effektivitet kan være at arbeidere og funksjonærer har en følelse av at verdifulle forslag om forbedringer ikke er ønsket, eller hvis de blir brukt, at det er andre enn forslagsstilleren som får honnøren og de økonomiske fordelene av forslaget. Overenskomst om forslagsordninger mellom Norsk Arbeidsgiverforening og Arbeidernes faglige Landsorganisasjon skulle kunne skape en fast og tilfredsstillende ordning av disse spørsmål.

I det hele har samarbeidsevnen og samarbeidsviljen utvilsomt en meget stor betydning for arbeidsgleden og gjennom den for effektiviteten og produksjonsresultatet. Alle må nytte ethvert høve til å fremme samarbeidsånden og vi må i høyere grad se vårt arbeid i en større sammenheng.

Jeg har her pekt på noen av de hovedpunktene som jeg tror har betydning for spørsmålet om en økt innsats i dag, og jeg har vesentlig hatt forholdene i bedriftene for øye. Men kravet om økt innsats i dag gjelder også dem som i sitt arbeid ikke er knyttet til noen bedrift. Hva det kan gjøres synes jeg ungdommen har gitt et glimrende eksempel på. 27 landsomfattende ungdomsorganisasjoner og de 3 store lærerorganisasjonene har gått sammen om Ungdommens Arbeidstiltak, som er et ledd i arbeidet til Sentralkomiteen for økt arbeidseffektivitet. Siden dette organet ble opprettet i januar i år har det vært satt i gang mange nyttige tiltak, som konglesanking til Statens Skogfrøverk, papirinnsamling, arbeid for jordbruk og skogbruk,

nyrydnings- og opprydningsarbeid, veiarbeid og forskjellige andre innsamlingsaksjoner, bl.a. av brukt emballasje og jern- og metallskrap. Tiltak som allerede har gitt gode resultater er konglæsankingen, som sikret beholdningene av furufrø for flere år framover, papirinnsamlingen som en regner indirekte vil skaffe landet 10 millioner kroner i utenlandsk valuta i løpet av et år, og den arbeidshjelpen som er ytt til jordbruk og skogbruk. I innhøstningsarbeidet i år ble det bare av skolebarn utført flere hundre tusen dagsverk, og det sier seg sjøl at dette var en effektiv hjelp til løsning av arbeidskraftproblemet i jordbruket.

La meg i denne forbindelse også nevne innsatsen i skogene. Vi vet alle hvilken stor betydning skogen har for vår nasjonale økonomi i dag. Den skaffer oss valuta, og jo mer valuta, jo mer kan vi kjøpe av varer fra utlandet. I høst har det på forskjellige måter vært appellert til skogsarbeidere og skogeiere om å øke sin innsats. Og innsatsen har økt. Den 15. november i år var det hogget bort i mot 150.000 kubikmeter mer tømmer enn på samme tidspunkt i fjor. Vi har grunn til å glede oss over dette resultatet og la det være et eksempel for oss alle.

I det hele må hver enkelt av oss stille seg spørsmålet: Hva kan jeg gjøre for å øke innsatsen. Svaret må bli forskjellig alt etter den plass en har, men det som er felles for oss alle er dette:

Ved å bruke vår fantasi, våre evner og vår vilje, kan hver enkelt av oss gjøre noe for å øke innsatsen, og

økt innsats i dag,
gir bedre kår i morgen.

Kan vi få noen sikker garanti for det?

All nyttig produksjon kommer hele folket til gode - i form av større tilgang på forbruksvarer eller i form av økt tempo i gjenreisningen og nyreisningen - eller begge deler. I dag er vel de fleste opptatt av ønsket om større tilgang på alminnelige forbruksvarer, av mat og klær. Handelsdepartementet og Forsyningsdepartementet har tatt opp arbeidet med spørsmålet om å kunne gi bestemt tilsagn om større rasjoner av visse forbruksvarer, svarende til en eventuell produksjonsøkning som fører til en bedring i vår valutasituasjon. Her skulle det da ligge en klar spore til samlet innsats fra alle lag av folket.